

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları: 475-1

Kitâbü'l-İrşâd
İnanç Esasları Kılavuzu
İmâmü'l-Harameyn
el-Cüveynî

ISBN: 978-625-8023-48-0

4. Baskı, Ocak 2022, Ankara, 1.000 Adet

© Bütün Yayın Hakları Türkiye Diyanet Vakfı'na aittir.
Bu eser Türkiye Diyanet Vakfı İlksay Kurulu'nun
09.04.2010 tarih 15/3 sayılı kararı ve Mütevelli
Heyeti'nin 04.05.2010 tarih ve 1342/22 sayılı kararıyla
uygun görülmüştür.

Yayıncı Sertifika No: 48058

BASKI: **TDV**
YAYIN MATBAACILIK TİC. İŞLETMESİ
BASIMEVİ | PRINTING HOUSE

Ostim OSB Mahallesi 1256 Cadde
No: 11 06370 Yenimahalle/ANKARA

Tel: 0312 354 91 31 (pbx)

Faks: 0312 354 91 32

e-posta: bilgi@tdv.com.tr

KİTÂBÜ'L-İRSÂD

İnanç Esasları Kılavuzu

İmâmü'l-Harameyn
el-Cüveynî

Mütercimler:

Prof. Dr. Adnan Bülent BALOĞLU
Prof. Dr. Sabri YILMAZ
Doç. Dr. Mehmet İLHAN
Doç. Dr. Faruk SANCAR

MÜTERCİMLERİN ÖZGEÇMİŞLERİ

Prof. Dr. Adnan Bülent BALOĞLU

1962 yılında Ankara'da dünyaya geldi. 1985'te Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Manchester Üniversitesi Orta-Doğu Araştırmaları Bölümü'nde 1987'de yüksek lisansını; 1991'de doktorasını tamamladı. 1992'de DEÜ. İlahiyat Fakültesi Kelâm Anabilim Dalı'na Öğretim Üyesi olarak atandı. 1998'de doçent, 2004'te profesör olan BALOĞLU, 22.07.2008'den itibaren İsveç Büyükelçiliği Din Hizmetleri Müşaviri olarak görev yapmaktadır.

Prof. Dr. Sabri YILMAZ

1968 yılında Muğla'nın Fethiye ilçesine bağlı Seki beldesinde dünyaya geldi. 1994'te DEÜ. İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 1997'de "Elmalılı Tefsirinde Kader Problemi" adlı teziyle DEÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı'nda yüksek lisansını; 2004'te "Kadı Abdulcebbar ve Gazali'de Te'vil Problemi" başlıklı teziyle doktorasını tamamlayan YILMAZ, Akdeniz Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kelâm Anabilim Dalı Öğretim Üyesi olarak çalışmaktadır.

Doç. Dr. Mehmet İLHAN

1973 yılında Antalya'da dünyaya geldi. 1995'te DEÜ. İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 1998'de "Hz. Muhammed'in Son Peygamber Olduğuna Dair Kelâmî Deliller" adlı teziyle DEÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı'nda yüksek lisansını; 2007'de "Şah Veliyyullah ed-Dihlevi'nin Kelâmî Görüşleri" başlıklı teziyle de doktorasını tamamlayan İLHAN, DEÜ. İlahiyat Fakültesi Kelâm Anabilim Dalı Öğretim Üyesi olarak çalışmaktadır.

Doç. Dr. Faruk SANCAR

1977 yılında Samsun'un Bafra ilçesinde doğdu. 2000'de KTÜ. Rize İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 2002'de "Ali Rabben et-Taberi ve Nübüvveti İspat Metotları" isimli teziyle KTÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı'nda yüksek lisansını; 2010'da "Kelam ve Tasavvuf Açısından Nübüvvet: Fahreddin er-Râzi ve İbnü'l-Arabi Örneği" başlıklı teziyle DEÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı'nda doktorasını tamamlayan SANCAR, KTÜ. İlahiyat Fakültesi Kelâm Anabilim Dalı Öğretim Üyesi olarak çalışmaktadır.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	5
TAKDİM	11
MÜTERCİMLERİN ÖNSÖZÜ	17
MÜTERCİMLERİN İKİNCİ BASKIYA ÖNSÖZÜ	21
MÜELLİFİN ÖNSÖZÜ	23
[BÂB] NAZARIN HÜKÜMLERİ	25
[Fasıl] Nazarın Bilgi, Cehalet ve Şüpheyeye Zıt Oluşu	27
[Fasıl] Nazar ile Bilgi Elde Edilir	27
[Fasıl] Sahih ve Fâsîd Nazar	28
[Fasıl] Deliller	29
[Fasıl] Nazarın, Dinen Vacip Oluşu	29
[BÂB]	32
BİLGİNİN HAKİKATİ	32
[Fasıl] Bilgi Kadîm ve Hâdistir	33
[Fasıl] İlimler ve Zıtları	34
[Fasıl] Akıl Zarurî İlimler(den)dir	34
[BÂB] ÂLEMİN HÂDİS OLUŞU	36
[Fasıl] Kadîmin Yokluğunun İmkânsızlığının Delili	39
[BÂB] YARATICIYI BİLMENİN İSPATI	44
[BÂB] ALLAH'A VACİB OLAN SIFATLAR	46
[Fasıl] Allah'ın Kıdemi Hakkındaki Delil	47
[Fasıl] Allah'ın, Zâtıyla Kaim Olması	48
[Fasıl] Allah'ın Sonradan Yaratılanlara Benzememesi	49
[Fasıl] İki Denk (Misleyen) ve İki Farklı (Hilâfeyn)	50
[Fasıl] Allah'ın Nitelendirilmesinde Muhal Olan Şeyler	52
[Fasıl] Kerramiyye'nin Görüşünün Aksine Allah Cisim Değildir	55
[Fasıl] Allah'ın Arazları Kabul Etmemesi	56
[Fasıl] Allah'ın Cevher Olmasının İmkânsızlığının Delili ve	58
Hıristiyanlara Cevap Mahiyetinde Bazı Hususların Belirtilmesi	58
[BÂB] ALLAH'IN VAHDANİYETİNİ BİLMEK	62
[BÂB] MANEVÎ SIFATLARIN BİLİNEBİLECEĞİNİN İSPATI	69
[Fasıl] Âlemin Yaratıcısı İrade Sahibidir	71

[Fasıl] Allah Semî' ve Basîr'dir	77
[Fasıl] Allah, Tadan ve Koklayan Gibi Sıfatlarla Nitelenemez	80
[Fasıl] Allah Bâkîdir, Varlığı Devamlıdır	81
[BÂB] SIFATLARI BİLMENİN İSPATI	82
[Fasıl] Hallerin İspatı ve Onları İnkâr Edenlerin Reddi	83
[Fasıl] Allah'ın Zorunlu Varlık Oluşunun Sebebi ve Bunu İnkâr Edenlerin Reddedilmesi	85
[Fasıl] Allah'ın İradesi Kadîmdir	93
[Fasıl] Cehm, Hâdis İlimlerin Varlığını Kabul Eder	94
[Fasıl] Allah Müttekellim, Emreden ve Nehyedendir	96
[Fasıl] Kelâmın Hakikati, Tanımı ve Manası	98
[Fasıl] Mutezile Kelâm-ı Nefsiyi İnkâr Etmiştir	99
[Fasıl] Müttekellim, Kelâm Sahibidir	103
[Fasıl] Muhaliflerin Şüpheleri	110
[Fasıl] Haşeviyye'ye Göre Kelâmullah Kadîmdir	117
[Fasıl] Kıraat (Kur'an Okuma) Meselesi	118
[Fasıl] Okunan (Makrû') Kelâm Meselesi	119
[Fasıl] Allah'ın Kelâmı Mushaf'lara Hulûl Etmez	119
[Fasıl] Kelâmullah İştirilendir	120
[Fasıl] Kelâmullahın İnzâlinin Manası	121
[Fasıl] Kelâmullah Birdir	122
[Fasıl] Sıfatların Zâtın Ayır Olmaması	123
[Fasıl] Bekâ Sıfatı	124
[BÂB] ALLAH'IN İSİMLERİNİN ANLAMLARI	126
[Fasıl] İsimlendirme ve İsim	126
[Fasıl] Din Açısından Allah'ın İsimleri	127
[Fasıl] Allah'ın İsimlerinin Anlamları	128
[Fasıl] İki El, Göz ve Yüz	138
[BÂB] ALLAH HAKKINDA MÜMKÜN OLAN HUSUSLAR / RU'YETULLAHIN İMKÂNI	146
[Fasıl] İdrakin İspatı	146
[Fasıl] Duyular (İdrakler) Beştir	151
[Fasıl] Var Olan Her Şey Görülebilir	152
[Fasıl] İdrake Mani Olan Şeyler	152
[Fasıl] Ru'yetullah	153
[Fasıl] Ru'yetullah Cennette Gerçekleşecektir	156
[Fasıl] Ru'yet ile Koklama, Dokunma ve Tatma Arasındaki Fark	159
[BÂB] FİİLLERİN YARATILMASI	161
[Fasıl] Kul Yaratıcı (Muhteri?) Değildir	162

[Fasıl] Kulun (Kendi) Renk ve Cisminden Sorumlu Tutulması ile Fiillerinden Sorumlu Tutulması Arasındaki Fark.....	172
[Fasıl] Hâdis Kudretin Makdûruna Taalluku	176
[Fasıl] Hidâyet, Dalalet, Mühürleme ve Damgalama	177
[BÂB] İSTİTAAT VE HÜKMÜ	182
[Fasıl] Hâdis Kudret Bâki Değildir.....	184
[Fasıl] Hâdis Kudret (Ek).....	185
[Fasıl] Hâdis Meydana Gelişi Esnasında Allah'ın Makdûrudur	185
[Fasıl] Hâdis Kudretin Makdûru Tektir	188
[Fasıl] Güç Yetirilemeyecek Şeyle Sorumlu Tutulma (Teklifü mâ lâ yütâk) ...	190
[Fasıl] Renkler, Tatlar ve Benzerlerine Güç Yetirme.....	192
[Fasıl] Henüz Meydana Gelmemiş Şeylere Allah'ın Kudretinin Taalluku.....	192
[Fasıl] Tevellüdü Savunanlara Reddiye	193
[Fasıl] Kuvvetler ve Akıllar	196
[Fasıl] Kâinâtın Meydana Gelmesini İsteme.....	198
[Fasıl] Mutezile'nin İstidlâl Yöntemine Dair Bazı Hususlar	208
[Fasıl] Tevfik ve Hızlân	212
[Fasıl] Kaderiyye'nin Yerilmesi	213
[BÂB] TA'DÎL VE TECVİR (Mukaddimeler ve Diğer Konular)	215
[Fasıl] Husûn-Kubuh	216
[Fasıl] Herhangi Bir Şey Kul ya da Allah'a Aklen Vacip Değildir	223
[Fasıl] Acılar ve Hükümleri.....	226
[Fasıl] Bedeller.....	230
[Fasıl] Bedeller (Ek)	230
[BÂB] SALÂH VE ASLAH.....	237
[Fasıl] Lütuf.....	247
[BÂB] PEYGAMBERLİĞİN İSPATI	248
[Fasıl] Nübüvvetin Mümkün Olduğunun İspatı.....	248
[Fasıl] Mucizeler ve Şartları.....	252
[Fasıl] Kerâmetlerin İspatı ve Mucizelerden Ayırt Edilmesi.....	258
[Fasıl] Sihir ve Bununla İlgili Hususlar.....	262
[BÂB] MUCİZELERİN HZ. PEYGAMBERİN DOĞRULUĞUNA DELALET ETME YÖNÜ.....	265
[Fasıl] Peygamberin Doğruluğuna Mucize Dışında Bir Delil Yoktur.....	270
[Fasıl] Mucizenin Delil Oluşu Konusunda Allah'a Yalan İsnad Etmenin İmkânsız Olması Şarttır	270
[BÂB] PEYGAMBERİMİZ HZ. MUHAMMED'İN NÜBÜVVEYİNİN İSPATI...275	275
[Fasıl] Nesh	275
[Fasıl] Hz. Muhammed'in Mucizeleri.....	279

[Fasıl] Kur'an'ın İcaz Yönleri.....	282
[Fasıl] Hz. Peygamber'in Kur'an Dışındaki Mucizeleri	286
[BÂB] PEYGAMBERLERİN ÖZELLİKLERİ	288
Peygamberlerin (Allah'ın salât ve selâmı onların üzerine olsun) Özellikleri	
Konusundaki Söz.....	288
[Fasıl] Peygamberlerin Korunmuşluğu (İsmet)	289
[BÂB] SEM'İYYÂT.....	291
[BÂB] ECELLER	293
[BÂB] RIZIK.....	296
[BÂB] FİYATLAR.....	299
[BÂB] İYİLİĞİN EMREDİLMESİ, KÖTÜLÜĞÜN NEHYEDİLMESİ	300
[BÂB] YENİDEN DİRİLİŞ	303
[BÂB] NAKLİN AHİRETE DAİR BİLDİRDİĞİ BAZI HUSUSLAR	306
[Fasıl] Ruh ve Manası.....	307
[Fasıl] Cennet ve Cehennem	308
[Fasıl] Sırât, Mizân, Havz ve Sayfalar.....	309
[BÂB] MÜKÂFAT, CEZA VE AMELLERİN BOŞA GİTMESİ; VA'D-VA'İD	
KONUSUNDA MUTEZİLE, HARİCİLER VE MÜRÇİ'E'NİN	
REDDEDİLMESİ	310
[Fasıl] Sonsuz Mükâfat.....	311
[Fasıl] Amellerin Boşa Çıkarılması ve Va'id.....	313
[Fasıl] Mutezile'ye Göre Büyük Günahların, Taatlerin Mükâfatını Boşa	
Çıkarması	316
[Fasıl] Küçük ve Büyük Günahlar Arasındaki Fark.....	317
[Fasıl] Gunahta Israr Ederek Ölen Kişinin Durumu.....	318
[Fasıl] Şefaât.....	319
[BÂB] İSİMLER VE HÜKÜMLER	321
[Fasıl] İmanın Manası	321
[Fasıl] İmanın Artması ve Eksilmesi	323
[BÂB] TÖVBE.....	325
[Fasıl] Tövbenin Kabulü	327
[Fasıl] Tövbenin Gerekliliği.....	327
[Fasıl] Bazı Günahlara Tövbe Etmeden Bazılarına Etmek	328
[Fasıl] Yeniden Pişmanlık Duymak	330
[Fasıl] Kâfirin İman Etmesi Tövbe Sayılır mı?	331
[Fasıl] Aynı Günahı Tekrar İşleyenin Tövbesi	331
[BÂB] İMAMET	333
[BÂB] RİVAYETLERİN İNCELİKLERİ	334
[BÂB] İMAMET NASS'A DEĞİL SEÇİME DAYANIR.....	341

[BÂB] SEÇİM, NİTELİĞİ VE İMAMETİ MEŞRU KILAN ŞEYİN BELİRTİLMESİ	345
[Fasıl] Aynı Anda İki Kişinin İmametinin Geçerliliği	346
[Fasıl] İmamın Azledilmesi	346
[Fasıl] İmametın Şartları.....	347
[BÂB] Hz. EBÛ BEKİR, ÖMER, OSMAN VE ALİ’NİN İMAMETLERİNİN İSPATI	348
[Fasıl] Mefdulün İmameti ve Sahabe Arasındaki Üstünlük Sıralaması.....	350
[Fasıl] Hz. Osman’ın Zulmedilerek Öldürülmesi	351
[Fasıl] Sahabe Hakkında Kötü Söz Sarfetmek	351
[Fasıl] Hz. Ali’nin Katli	352
Dizin.....	353

TAKDİM

“Klâsik” tabiri "*Tarihi Günümüze Ulaştıran Köprü*" olarak algılandığı takdirde akla gelebilecek ilk soru, günümüz hayatında tarihin ne anlam taşıdığıdır. Kuşkusuz bu sorunun cevabı klâsik kavramını hangi açıdan okuyacağımız hususundaki yaklaşımımız ile doğrudan ilgilidir. İslâm düşüncesinin günümüze ulaşmasında, yazılı belgelerin önemli bir bölümünü oluşturan Kelâm Klâsikleri için de durum böyledir.

İslâm düşüncesinin Felsefe ve Tasavvuf ile birlikte üç temel disiplininden birini teşkil eden Kelâm ilminin Eş'arî ekolüne ait "*Kitâbü'l-İrşâd*" adlı eser, Büyük Selçuklular döneminde Sultan Alparslan'ın (ö. 465/1072) Nişâbur'daki Nizâmiye Medresesi'ne müderris olarak atanmış olduğu İmâmü'l-Harameyn Abdülmelik el-Cüveynî (419/1028 - 478/1085) tarafından kaleme alınmıştır. Yazıldığı tarih ve ortamın siyasi, sosyal ve ideolojik yapısı içindeki yeri ve misyonu, bu esere klâsiklik vasfını kazandıran en temel özelliğidir.

Tuğrul Bey'in (385/993-455/1063) veziri Amîdülmülk el-Kündürî'nin (ö. 456/1064) öncülüğünde, Mutezilî-Şii düşünce tarzının devlet otoritesi kullanılarak İslâm âlimlerine dayatılmasının oluşturduğu bunalım, Alparslan'ın sultanlığa gelmesi ile aşılmıştır.

Büyük Selçuklu Devleti'nde, Alparslan öncesi "*Mihnetü'l-Eşâire*" adıyla anılan bu zulümden bizâr olup önce Bağdat'a ve oradan da Hicaz Bölgesine intikal ederek yerleşen ve buralarda ilmi otoritesiyle

İmâm'ül-Harameyn unvanını almış bulunan Abdülmelik el-Cüveynî isimli bu büyük âlimin geri çağrılarak Nizâmiye Medresesi'ne tayin edilmesi, Sultan Alparslan ile veziri Nizâmülmülk'ün (408/1018 - 486/1092) çok isabetli bir icraatı olmuştur. Cüveynî'nin verdiği dersler, yetiştirdiği talebeler ve bu arada yazdığı eserler sayesinde Sünnî-Eş'arî düşünce tarzı, bu dönemde almış olduğu hasarlardan kurtulmuş ve güçlenerek bölgede yerleşmiştir.

Cüveynî'nin, Türkçe tercümesi sunulan *Kitâbü'l-İrşâd*'ı, gerek kendi döneminde gerekse müteakip dönemlerde, Eş'ariyye ekolünün en ciddi kaynakları arasında yer almış ve medreselerde ders kitabı olarak okutulmuştur. Onun bu özellikleri oryantalistlerin de dikkatinden kaçmamış, söz konusu eserin edisyon kritikleri ve Batı dillerine çevirileri yapılmıştır.

Bu serüven, *Kitâbü'l-İrşâd*'ın klâsik olarak algılanmasının haklılığını göstermektedir. Ancak Türkçe çevirisini özellikle ilahiyat alanı okuyucularına takdim ettiğimiz bu eser okunurken, yukarıda da değindiğimiz gibi, tarihsel ortamından bağımsız olarak okunup değerlendirilmemelidir. Kelâm ilminin savunmacı yapısı, eserin yazıldığı ortamın gergin havasıyla birleşince, muhâlif görüşlere gösterilen tepkide de aşırı dozlar ortaya çıkmakta, cevap olarak kullanılan cümlelerde, sorulara verilen karşılıklarda, sık sık müsamahasız, hattâ muhatabı aşağılayıcı ve sert hitaplara da yer verilebilmektedir. Döneminin "cedel" geleneğinin ve sanal muhataplarla yapılan yazılı tartışma âdâbının, kaynak dil olan Arapça ile anlatımında yadırganmayan bu durum, Türkçe'ye aktarıldığında kolayca hazmedilebilecek bir sunum oluşturmamaktadır. Hele tarihsel yapıya ve kullanılan anlatım biçimine yeterince âşinâ olmayan çevrelerin, bu hususta gösterebilecekleri yadırgama tavırlarına da şaşmamak gerekir. Bu durumun oluşmasında, Arapça metne sadâkatin yanında, metindeki kavramların Türk okuyucusuna bütün detayları ile aktarılması keyfiyetinin -her tercümede bu hususta vurgulanan tüm iddia ve gayretlere rağmen- bir türlü öncelenememesi, çok önemli bir etkidir.

Sünnî-Eş'arî ekolün belli başlı klâsiklerinden biri olan bu eserde, tepki gösterilen Mutezili-Şiî görüş, özellikle devlet otoritesinden güç alınarak dayatılmasının yarattığı şiddetli gerilim altında cevaplandırılırken kullanılan üslûbun sertliği, Sünnî-Selefi ekollere ait eserlerde daha yüksek dozda izlenmektedir. Bununla birlikte nispeten daha mûtedil bir üslûp taşıdığı kabul edilen Sünnî-Mâtürîdî ekolde bile benzeri durumlarda aynı keskin ifadeleri hatırlatan sivri, katı ve müsamahasız bir biçimdeki değerlendirmeleri görmek mümkündür.

Alan uzmanları dışındaki okuyucular, bu tür klâsiklerdeki bu özel yapıyı tarihsel bir olgu olarak göz önünde bulundurmalı, daha çok bu kılıf içinde gizlenen fikir örgüsüne ulaşabilmeli ve o örgünün temel mantığını kavrama çabası içinde olmalıdırlar.

Kelâm eserleri okunurken şu husus da titizlikle hatırdâ tutulmalıdır: Bilindiği gibi kelâm ilminin problematiği, "Mesâil" adı altında işlenir. Zaman ve mekân değişimlerinden etkilenmeyen bu alan, "Dinin Temel Esasları" anlamına gelen "Usûlü'd-Dîn" olarak isimlendirilir. İtikadi mezheplerde bu isim genellikle ortak bir kavramı belirttiği halde, bu alanda yazılan kitapların sistematığına bakıldığında, bu bölümlerde müellifin mensup olduğu itikadi mezhebi şekillendiren farklı içeriklere rastlanır.

Mesâilin işlenmesi, onun rasyonalizasyonu, mantıkî temellere oturtulması, zamana, mekâna, bölgenin insanlarına, kültürlerine, siyasal ve sosyal ortamlara, günün modasına ve geçerli entelektüel akımlarına ve hattâ dinin güncel yorumlarına göre devamlı değişkenlik arz eden bir nitelik taşır. Mesâilin bu değişkenlik içinde işlenmesinde kullanılan argümanlar ise "Vesâil" adı altında toplanır.

Yeri gelmişken, özellikle alan uzmanları dışındaki okuyuculara, önemli bir hususun açıklanmasında fayda ve hattâ zaruret vardır. Yukarıda da belirtildiği gibi "Usûlü'd-Dîn" konularını "Mesâil" olarak ele alan Kelâm İlmi, itikadî esasların dayandırılabilceği bilgi kaynağını, vahiy alanında, sadece Kur'ân-ı Kerîm'in sarîh âyetlerine ve buna bağlı olarak mütevatîr olma derecesine ulaşmış hadislere (rivâyetlere)

inhisâr ettirmektedir. Çünkü rivâyetler içinde sadece bu türden olanlar kesin bilgi (ilm-i yakîn-cezm) değerindedirler. Bu vasfı taşımayan diğer rivâyetlerin tamamının "zan" ifade ettiği şeklindeki prensipten hareketle, bizzat Kur'ân-ı Kerîm'in beyânı gereği (Yûnus 10/36, 66; en-Necm 53/28), bunlara bağlı olarak herhangi bir inanç esası oluşturulamaz. "Mesâil"de böylesi bir ihtimâm tartışmasız iken; "Vesâil" alanında daha bir genişlik ve rahatlık söz konusudur. Bu sahada, her derece ve türden rivâyetler kullanılabilir. Çünkü bunlar "Usûlü'd-Dîn"de yer alan önemli bir esası açıklamakta, bir kavramı anlatmakta, bu konularla ilgili bazı kelime ve cümlelerin dil bakımından anlamlarını temellendirmekte, dönemine ait sosyal ve psikolojik ortamların vb. hususların analizinde, zamanının folklorik yapısının izlenmesinde... birtakım yardımcı unsurlardır. Kelâmda "Vech-i istidlâl" denilen, "delillerin kullanılma yönü" diye açıklayabileceğimiz yaklaşım biçimiyle bakıldığında bu unsurlarda hadis âlimlerinin büyük hassasiyet gösterdikleri sened, âdiyet ve diğer şekli özellikler ile bunlara bağlı değerlendirmeler çok fazla etkin değillerdir. İşte okuyucularımız kelâm kitaplarındaki rivâyetleri (hadisleri) mütalaa ederlerken, söz konusu rivâyetlerin ellerindeki kitapta bu bakış açısıyla yer aldığını mutlaka göz önünde bulundurmalıdırlar.

Kelâm eserlerinin yapısı ve karakteri konusunda tasvir etmeye çalıştığımız bu ortak manzaranın, kitaplarda matematik kesinlikte ve milimetrik hassasiyetle gözlenen bir şablon olduğu da aslâ düşünülmemelidir.

Diğer alanlardaki klâsiklerde görüldüğü gibi, özellikle Kelâm ilmine ait klâsiklerde de, "Mesâil" her zaman ve mekânda geçerliliğini ve önemini muhafaza etmektedir. Ancak "Vesâil" için aynı hükmü vermek, çoğu kere mümkün olmamaktadır. Geçen zaman ve değişen şartlar, "Vesâil"in canlılığını, fonksiyonelliğini ortadan kaldırıp, onları arşivlerde korunması gereken birer nadide eser statüsüne koymaktadır.

İşte tam bu aşamada günümüz entelektüeli, İslâmî klâsiklerin okuyucusu devreye girip kırılma noktalarını isabetle tesbit ve teşhis etmeli, önceki dönemin mesâili ile vesâilinin sahip olduğu bütünlüğü, bu bütünlükteki canlılığı sağlayan bağlantıları ve mantık örgülerini tüm incelikleriyle keşfetmelidir. Böylece açığa çıkan bu bağlantılar ile birlikte ele alınan eserin mantık örgüsünü günümüze taşımak suretiyle içinde yaşanan ortamın eşdeğer vesâili ile güncelleştirilmeli (update) ve böylece okunup incelenen klasik, günümüzde de bu haliyle canlı tutulabilmelidir.

Klâsikler böyle okunduğu takdirde, tarih eksiksiz değerleriyle günümüzde de yenilenecek hayâtiyetini sürdürecektir, aynı minvâl üzere sağlam temellere bağlı bir geleceğin inşâsında önemli rol oynayacaktır.

İslâm düşüncesinin üç temel disiplininden biri olan Kelâm ilmi alanında Sünnî-Eş'arî ekolünün önemli klâsikleri arasında yer alan *Kitâbü'l-İrşâd* adlı eser, bu düşüncelerle Türkçe'ye çevrildi. Kelâm konularının tabiatında bulunan zorluğun yanında yaklaşık 1000 senelik tarihî bir metnin günümüz Türkçesine aktarılmasındaki artı güçlük birlikte mütalâa edildiğinde, mütercimlerin büyük bir gayret ve emek sarf ettikleri açıkça görülecektir.

Türkiye Diyanet Vakfı İlim Kültür Sanat ve Yayın Kurulu'nca (İLKSAY) yayımlanmasına karar verilen bu klâsik eserin ilim dünyasına önemli bir hizmet olarak katkıda bulunacağını ümit ediyorum.

Saygı ve sevgilerle...

Prof. Dr. M. Saim YEPREM
TDV İLKSAY Kurulu Eski Başkanı